

Septimiu Ioan Puț

Cosmin Flavius Costaș

Jurisprudență sportivă

Culegere de hotărâri reprezentative
comentate ale CJUE, TAS, CEDO și FIFA

Editura

Hamangiu

CAPITOLUL I.

Rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene în domeniul sportului

Mecanismul sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene în vederea pronunțării unei hotărâri preliminare este prevăzut de art. 267 din TFUE. Ca și în alte domenii de interes juridic sau trans-juridic care reclamă probleme de compatibilitate a dispozițiilor naționale cu dreptul european, Curtea de Justiție poate fi sesizată de instanțele naționale, care îi adresează astfel întrebări referitoare la interpretarea dispozițiilor comunitare aplicabile litigiului pe care ele trebuie să îl soluționeze pe fond. Hotărârile Curții de Justiție date cu ocazia unei acțiuni pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare au astfel o sferă de aplicare generală, întrucât interpretarea dispozițiilor dreptului Uniunii Europene și examinarea conformității actelor contestate operate de către Curte se impun instanțelor naționale^[1]. Hotărârile capitale pentru evoluția mișcării sportive, selectate și comentate cu această ocazie, au fost pronunțate ca urmare a provocării Curții de Justiție prin mecanismul acțiunilor preliminare în vederea stabilirii direcției de urmat.

În doctrină s-a afirmat, cu just temei, că importanța impactului dreptului Uniunii Europene asupra regulilor organismelor de drept privat care sunt federațiile sportive merită subliniată, întrucât, chiar dacă această întâlnire a avut loc aproape fortuit, ea a dobândit rapid o turnură conflictuală. Caracterul particular al întâlnirii ține, în primul rând, de autonomia regulilor sportive prin raportare la normele publice; în plus, acesta se datorează și faptului că sportul a fost *a priori* străin procesului de construcție europeană^[2].

Intenția originară a mișcării sportive a fost aceea de a-și prezerva autonomia – vecină unei independențe juridice, care îi permitea să reglementeze metodic, autonom, echilibrat în ordinea privată și să se sustragă din conul gravitațional unional. În mod cert, odată cu dezvoltarea sportului^[3] și cu lărgirea orizontului comunitar, acest obiectiv se relativiza și structurile decizionale ale sportului european deveneau tot mai conștiente de imi-

[1] S.I. PUȚ, C.F. COSTAȘ, *Dreptul sportului*, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 164.

[2] C. MIÈGE, *Sport et droit européen*, L'Harmattan, Paris, 2017, p. 47-52.

[3] A se vedea explicațiile privind originea și dezvoltarea sporturilor din perspectiva regulilor tehnice din G. BELSKY, N. FINE, *On the Origins of Sports*, Artisan, New York, 2016, p. 9-11.

nența insinuării organismelor instituționale europene în lumea sportului european.

Ca și în celelalte materii juridice în care are competența plenară de stabilire a compatibilității cu dreptul european, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a avut rolul decisiv de a trata situații juridice insolite prin prisma exigențelor impuse de principiile dreptului european și de cerințele de asigurare a celor patru libertăți fundamentale de circulație.

În privința liberei circulații a persoanelor, Curtea de Justiție a acceptat provocarea de a se pronunța cu privire la două vechi reguli sportive: regulile de transfer, care, în principiu, legau un jucător de clubul cu care încheiasse un contract de fotbalist profesionist și după expirarea acestui contract, întrucât transferul la un alt club era condiționat de plata unei indemnizații (preț de transfer), respectiv clauzele de naționalitate, care limitau numărul de jucători străini (deci inclusiv al celor provenind dintr-un alt stat membru) care puteau fi folosiți de o echipă de fotbal în competițiile oficiale^[1].

Libera circulație a persoanelor, care include atât dreptul de deplasare și de ședere, cât și libera desfășurare a unei activități profesionale a adus în atenția Curții de Justiție o problemă juridică eterogenă. Curtea a analizat regulile care guvernează transferurile sportivilor profesioniști, cu/în perioade de *mercato* setate limitativ^[2], care chiar dacă reprezintă un obstacol/restricție a dreptului de acces la piața muncii, pot fi acceptate și considerate legitime dacă acestea sunt justificate de rațiuni inerente organizării activității sportive. Mai apoi, i-a revenit Curții de la Luxemburg misiunea de a statua cu privire la statutul pe care lucrătorii terți față de Uniunea Europeană îl au în raport cu lucrătorii unionali, mai exact dacă aceștia ar trebui sau nu să fie asimilați celor europeni. În fine, Curtea s-a pronunțat și cu privire la indemnizația de formare solicitată de cluburile formatoare pentru a „elibera” juridic sportivii deveniți profesioniști.

În privința liberei circulații a serviciilor, Curtea s-a pronunțat cu privire la chestiuni juridice referitoare la sportul amator și profesionist, la retransmisia evenimentelor sportive majore, respectiv la problematica deosebit de complexă a pariurilor sportive, care încă este pusă în discuție din perspective multiple.

În privința liberei circulații a mărfurilor, Curtea a statuat asupra unor chestiuni juridice referitoare la utilizarea și transportul echipamentelor,

^[1] S. DELEANU, G. FÁBIÁN, C.F. COSTAȘ, B. IONIȚĂ, *Curtea de Justiție Europeană. Hotărâri comentate*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2007, p. 279.

^[2] De exemplu, cele două ferestre/perioade de *mercato* tradiționale din fotbalul profesionist.

materialelor și articolelor sportive și cu privire la situația specială a transferului armelor de foc între statele membre, dar și cu privire la transportul sau comercializarea animalelor utilizate în competițiile sportive, respectiv limitarea publicității în materie de tutun și de alcool, care a devenit astăzi o normalitate în arenele sportive. În fine, în ceea ce privește libera circulație a capitalurilor, Curtea a uniformizat regulile în materie fiscală, evidențiind, spre exemplu, situațiile în care transferurile sportivilor intră în sfera taxei pe valoarea adăugată.

Funcția de configurare și direcționare a hotărârilor Curții de Justiție este pe deplin confirmabilă și în sport. Prin construcția metodică, etapă cu etapă, Curtea așează, uneori intrigant, sportul profesionist pe calapodul exigențelor unionale, fără a-i nega specificitatea, care nu a fost suficientă pentru a evita intrarea în câmpul de atracție al dreptului unional.

În opinia noastră, insinuarea Curții de Justiție și, implicit, a dreptului unional în lumea sportului are o funcție bivalentă, putând distinge pentru actorii de pe scena sportului profesionist între avantaje și dezavantaje, poate chiar pe calapodul *law and deconstruction*^[1]. Prin intervenția Curții sunt securizate beneficii indiscutabile pentru sportivii profesioniști legate de aplicarea aceluiași set de reguli specifice lucrătorilor unionali, de asigurarea „libertății” transferurilor, de neutralizarea regulilor privind naționalitatea, de posibilitatea eliberării contractuale împovăraătoare, de eliminarea restricțiilor de deplasare și stabilire ș.a. Evident că hotărârile Curții impac-tează și în mod negativ lumea sportului, mai ales prin aceea că, după această intervenție, vor trebui urmărite două elemente de raportare, dintre care unul bidimensional: normativitatea sportivă (naturală) derivată din regulamente și statute sportive edictate de federațiile/ligile sportive și normativitatea (artificială) națională și unională derivată din actele normative naționale și unionale, coroborată cu perspectiva jurisprudențială descrisă de însăși intervenția Curții de la Luxemburg. Acest element de uniformizare, de armonizare, a fost resimțit, pe bună dreptate, din plin de federațiile sportive ca o relativizare puternică a „suveranității” lor.

[1] A se vedea S. VEITCH, E. CHRISTODOULIDIS, M. GOLDONI, *Jurisprudence. Themes and Concepts*, 3rd ed., Routledge, Londra, 2018, p. 299-300.

CAPITOLUL AL II-LEA.

**Hotărâri relevante ale Curții de Justiție
a Uniunii Europene în materie sportivă**

**§1. Hotărârea Curții din 12 decembrie 1974 din cauza
C-36/74^[1]**

În cauza C-36/74,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul art. 177 din Tratatul CEE, de către *Arrondissementsrechtbank* (Tribunal de arondisment) din Utrecht pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

1. **Bruno Nils Olaf Walrave**
2. **Longinus Johannes Norbert Koch**

și

1. **Association Union Cycliste Internationale**
2. **Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie**
3. **Federación Española Ciclismo**

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea art. 7, 48 și 59 din Tratatul CEE și a dispozițiilor din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (J.O. L 257 din 19 octombrie 1968, p. 2)

CURTEA,

constituită din R. Lecourt, președinte, C.Ó. Dálaigh și A.J. Mackenzie Stuart, președinți de cameră, A.M. Donner, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars (raportor), P. Pescatore, H. Kutscher și M. Sørensen, judecători

avocat general: J.P. Warner

grefier: A. Van Houtte

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin hotărârea din 15 mai 1974, primită la grefa Curții la 20 mai 1974, *Arrondissementsrechtbank* din Utrecht a adresat, în temeiul art. 177 din

^[1] C.J.U.E., cauza 36/74, *Walrave and Koch c. Association Union Cycliste Internationale și alții*, Hotărârea din 12 decembrie 1974, EU:C:1974:140.

Tratatul CEE, câteva întrebări privind interpretarea art. 7 primul parag., a art. 48 și a art. 59 primul parag. din același tratat, precum și interpretarea Regulamentului nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității.

2. În esență, se solicită să se răspundă dacă aceste dispoziții se interpretează în sensul că este incompatibilă cu conținutul acestora una dintre dispozițiile regulamentului Uniunii Cicliste Internaționale privind campionatele mondiale de ciclism semi-fond cu antrenor pe motocicletă, în conformitate cu care „este necesar ca antrenorul să fie de aceeași naționalitate ca și concurentul”.

3. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unei acțiuni intentate împotriva Uniunii Cicliste Internaționale, precum și împotriva federațiilor cicliste din Olanda și Spania de către doi resortisanți olandezi care participă în mod regulat în calitate de antrenori la curse de tipul celor menționate și care consideră că dispoziția citată din regulamentul Uniunii Cicliste Internaționale este discriminatorie.

4. Având în vedere obiectivele Comunității, practicarea sporturilor nu intră sub incidența dreptului comunitar decât în măsura în care aceasta constituie o activitate economică în sensul art. 2 din tratat.

5. Atunci când o astfel de activitate are caracterul unei munci salarizate sau al unei prestări de servicii remunerate, aceasta intră sub incidența, după caz, a art. 48-51 sau 59-66 din tratat.

6. Aceste dispoziții, care pun în aplicare norma generală de la art. 7 din tratat, interzic orice discriminare pe motiv de naționalitate la practicarea activităților pe care le au în vedere.

7. În această privință, este irelevantă natura precisă a raportului juridic în temeiul căruia sunt efectuate aceste prestări, atât timp cât norma de nediscriminare are în vedere, în aceleași condiții, orice gen de muncă sau de serviciu.

8. Cu toate acestea, respectiva interdicție nu privește componența echipelor sportive, în special a echipelor naționale, întrucât formarea acestor echipe este o chestiune care privește exclusiv sportul în sine, neavând ca atare legătură cu activitatea economică.

9. Această restrângere a domeniului de aplicare a dispozițiilor respective trebuie, cu toate acestea, să se limiteze la obiectivul propriu.

10. Având în vedere considerentele precedente, este de competența instanței naționale să stabilească natura activității supusă spre examinare și să hotărască, în special, dacă, în sportul respectiv, antrenorul și concurentul constituie sau nu o echipă.

11. Răspunsurile sunt date în limitele definite anterior ale domeniului de aplicare a dreptului comunitar.

12. Întrebările adresate se raportează la interpretarea art. 48 și 59 și, în subsidiar, a art. 7 din tratat.

13. În esență, întrebările au în vedere aplicabilitatea dispozițiilor menționate la raporturile juridice care nu intră sub incidența dreptului public, stabilirea ariei lor de aplicare teritorială în raport cu un regulament sportiv emis de o federație ce activează la scară mondială, precum și aplicabilitatea directă a unora dintre acestea.

14. În primul rând, se solicită să se răspundă, referitor la fiecare dintre articolele menționate, dacă dispozițiile unui regulament al unei federații sportive internaționale pot fi considerate ca fiind incompatibile cu tratatul.

15. S-a afirmat că interdicțiile de la aceste articole nu au în vedere decât restricțiile care își au originea în actele unei autorități, nu cele care rezultă din actele juridice adoptate de persoane sau asociații care nu intră sub incidența dreptului public.

16. Articolele 7, 48 și 59 au în comun interzicerea, în toate domeniile lor de aplicare respective, a oricărei discriminări pe motiv de naționalitate.

17. Interzicerea acestor discriminări se aplică nu numai în cazul actelor autorităților publice, ci și în cazul dispozițiilor de altă natură care reglementează, în mod colectiv, munca salarizată și prestările de servicii.

18. Eliminarea între statele membre a obstacolelor la libera circulație a persoanelor și la libera prestare de servicii, obiective fundamentale ale Comunității formulate la art. 3 lit. c) din tratat, ar fi compromisă în cazul în care eliminarea acestor bariere statale ar putea fi neutralizată prin exercitarea autonomiei juridice de către asociații sau organisme care nu intră sub incidența dreptului public.

19. De asemenea, întrucât condițiile de muncă din diferitele state membre sunt reglementate atât prin intermediul dispozițiilor cuprinse în acte legislative și normative, cât și prin convenții și alte acte încheiate sau adoptate de persoane de drept privat, o limitare a interdicțiilor în cauză la acte ale autorității publice riscă să creeze inegalități cu privire la aplicarea lor.

20. În mod evident, art. 60 parag. al treilea și art. 62 și 64 privesc, în special, în domeniul prestărilor de servicii, eliminarea măsurilor statului, acest fapt nu permite abaterea de la caracterul general al condițiilor de la art. 59, care nu face nicio deosebire în ceea ce privește originea obstacolelor care este necesar să fie eliminate.

21. De altfel, este evident că art. 48, referitor la eliminarea oricărei discriminări pe motiv de naționalitate în ceea ce privește activitățile salarizate, are în vedere, de asemenea, convențiile și alte reglementări colective care nu au fost adoptate de autoritățile publice.

22. Pe cale de consecință, art. 7 alin. (4) din Regulamentul nr. 1612/68 prevede că interzicerea discriminării se aplică în cazul convențiilor și al altor reglementări colective în domeniul raporturilor de muncă.

23. Activitățile menționate la art. 59 nu se deosebesc de cele prevăzute la art. 48 prin natura lor, ci numai prin faptul că sunt desfășurate în afara obligațiilor unui contract de muncă.

24. Această singură diferență nu poate justifica o interpretare mai restrictivă a domeniului de aplicare a libertății care este necesar să fie asigurată.

25. Rezultă că dispozițiile de la art. 7, 48 și 59 din tratat pot fi luate în considerare de către instanța națională în scopul de a examina valabilitatea sau efectele unei dispoziții incluse în regulamentul unei organizații sportive.

26. Instanța națională adresează în continuare întrebarea în ce măsură norma privind nediscriminarea poate fi aplicată în cazul raporturilor juridice stabilite în cadrul activităților unei federații sportive ce activează la scară mondială.

27. De asemenea, se solicită Curții să se pronunțe dacă statutul juridic poate diferi în funcție de faptul că o competiție sportivă are loc pe teritoriul Comunității sau în afara acestuia.

28. Norma privind nediscriminarea, prin faptul că este imperativă, se aplică în cazul tuturor raporturilor juridice în măsura în care aceste raporturi, ca urmare fie a locului unde au luat naștere, fie a locului în care își produc efectele, pot fi localizate pe teritoriul Comunității.

29. Este de competența instanței naționale să examineze această localizare luând în considerare faptele fiecărui caz în parte și să desprindă, în ceea ce privește efectele juridice ale acestor raporturi, consecințele unei eventuale încălcări a normei privind nediscriminarea.

30. În ultimul rând, instanța națională a întrebat dacă art. 59 primul parag. și, eventual, art. 7 primul parag. din tratat produc efecte direct în ordinea juridică a statelor membre.

31. Astfel cum a fost precizat anterior, obiectivul art. 59 este de a interzice, în domeniul prestărilor de servicii, printre altele, orice discriminare pe motiv de naționalitate a prestatorului.

32. În sectorul prestărilor de servicii, art. 59 constituie punerea în aplicare a normei privind nediscriminarea, formulată la art. 7 pentru domeniul global de aplicare a tratatului, și de art. 48 pentru sectorul muncii salarizate.

33. Astfel cum deja Curtea s-a pronunțat (Hotărârea din 3 decembrie 1974 în cauza C-33/74, *Van Binsbergen c. Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid*), art. 59 prevede, la încheierea perioadei de tranziție, o interdicție necondițională care împiedică, în ordinea juridică a fiecărui stat membru, în ceea ce privește prestările de servicii – în măsura în care este vorba de resortisanții statelor membre – impunerea unor obstacole sau limitări pe motiv de naționalitate a prestatorului de servicii.

34. La întrebarea adresată trebuie să se răspundă că, de la încheierea perioadei de tranziție, art. 59 primul parag. atribuie justițiabililor, în toate cazurile în care are în vedere eliminarea oricărei discriminări pe motiv de naționalitate, drepturi pe care instanțele naționale au obligația să le ocrotească.

Cu privire la cheltuielile de judecată

35. Cheltuielile efectuate de către Comisia Comunităților Europene, care a prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări.

36. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Arrondissementsrechtbank din Utrecht,

hotărăște:

1) Având în vedere obiectivele Comunității, practicarea sporturilor nu intră sub incidența dreptului comunitar decât în măsura în care aceasta constituie o activitate economică în sensul art. 2 din tratat.

2) Interzicerea discriminării pe motiv de naționalitate, formulată la art. 7, 48 și 59 din tratat, nu privește componența echipelor sportive, în special a echipelor naționale, întrucât formarea acestor echipe este o chestiune care privește exclusiv sportul în sine, neavând ca atare legătură cu activitatea economică.

3) Interzicerea discriminării pe motiv de naționalitate se aplică nu numai în cazul actelor autorității publice, ci și în cazul dispozițiilor de altă natură care urmăresc să reglementeze, în mod colectiv, munca salarizată și prestările de servicii.

4) Norma privind nediscriminarea se aplică la examinarea tuturor raporturilor juridice în măsura în care aceste raporturi, ca urmare fie a locului unde au luat naștere, fie a locului în care își produc efectele, pot fi localizate pe teritoriul Comunității.

5) De la încheierea perioadei de tranziție, art. 59 primul parag. atribuie justițiabililor, în toate cazurile în care are în vedere eliminarea oricărei discriminări pe motiv de naționalitate, drepturi pe care instanțele naționale au obligația să le ocrotească.

COMENTARIU

Hotărârea din afacerea *Walrave și Koch c. Association Union Cycliste Internationale și alții* (C-36/74) este o hotărâre fanion, o hotărâre reper, recunoscută atunci și acum drept o decizie de referință prin care Curtea de Justiție a Comunităților Europene a proclamat aplicarea directă a dreptului comunitar (european) în lumea sportului, atâta vreme cât sportul reprezintă o activitate economică.

Cei doi cetățeni olandezi, Bruno Walrave și Longinus Koch, erau participanți în cursele de ciclism, fără a fi cicliști propriu-zis. Aceștia erau motocicliștii care mergeau în fața cicliștilor pentru a le facilita deplasarea prin reducerea rezistenței aerului și crearea unui culoar de rulare favorabil. Totuși, interesul lor era unul personal și direct din moment ce regula introdusă de Uniunea Ciclistă Internațională (UCI) în 1973 impunea ca motociclistul (*pacemaker*-ul) să fie de aceeași naționalitate cu ciclistul și aceasta le afecta activitatea profesională, trebuind să se orienteze exclusiv înspre conaționali, limitându-le aria de selecție.

Walrave și Koch au contestat această regulă discriminatorie în fața unei instanțe din Utrecht, evidențiind că prevederea UCI afectează principiile liberei circulații a lucrătorilor și prestatorilor de servicii.

Dincolo de elementul principal privind atragerea sportului sub incidența dreptului comunitar atunci când acesta constituie o activitate economică, care a reprezentat o schimbare majoră de paradigmă, se impune să observăm faptul că prin această hotărâre s-a stabilit, principal, că dreptul comunitar este aplicabil și în raporturile dintre structurile private care descriu piramida organizatorică a mișcării sportive (cluburi, ligi, federații sportive)^[1]. Curtea a arătat că „interzicerea discriminării pe motiv de naționalitate se aplică nu numai în cazul actelor autorității publice, ci și în cazul dispozițiilor de altă natură care urmăresc să reglementeze, în mod colectiv, munca salarizată și prestările de servicii”.

Atunci când practicarea unui anumit sport în mod metodic, competitiv, competițional implică (și) obținerea unor avantaje patrimoniale, dreptul unional devine aplicabil. Dacă în această cauză Curtea de Justiție a vizat situația cicliștilor profesioniști și a celor implicați în competițiile de resort, în afacerea *Gaetano Donà c. Mario Mantero*, cauza C-13/76^[2], Curtea s-a pronunțat și cu privire la situația jucătorilor de fotbal profesioniști și

[1] Ceea ce a marcat o redimensionare a domeniului comunitar și a amprentat evoluția dreptului european.

[2] C.J.U.E., cauza 13/76, *Donà c. Mantero*, Hotărârea din 14 iulie 1976, EU:C:1976:115.